
Baykasoğlu, N. & Gilik, A. (2020). Burdur İli Suzeni (İlme – Kasnak İşi İşlemeciliği. *Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:3, Sayı: 4, 311 – 327.

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 11.06.2020

Kabul / Accepted: 04.12.2020

Araştırma Makalesi/Research Article

BURDUR İLİ SUZENİ (İLME – KASNAK İŞİ) İŞLEMECİLİĞİ

Nursel BAYKASOĞLU* & Ayşe GİLİK**

Öz

Sanat, bir iletişim aracıdır, geleceğe yönelik işlevi vardır, bundan dolayı da toplumsal içeriklidir. Sanat yapıtıyla ya da sanatçı ile sanatçının içinde yaşadığı kültürel ortam arasında dinamik bir ilişki vardır. Ayrıca sanatçının duygusu, düşüncesi, akli da sanat yapıtını etkilemektedir. Böylece sanat yapıtı nesnel dünyanın, insanların bilinçaltından yansıttıkları estetik çözümlerle ile yakından ilişkilidir. İnsanın çoğu zaman iç dünyasını bir ayna gibi yansıtan sanat ürünleri, yüzyıllar sonrasına da ışık tutacak kadar önemli iletkenlerdir. Yazılı kaynaklar gibi geçmişte yaşamış ulusların oluşturdukları kültürleri gelecek kuşaklara aktarmada önemli yere sahip olan sanat ürünleri, geçmiş ile gelecek arasında köprü görevi üstlenmektedir. Buna bağlı olarak güzel sanatları oluşturan pek çok sanat dalı ortaya çıkmış, bu sanat dalları içinde el sanatları ve işlemler de yer almıştır.

Geleneksel işlemler arasında yer alan ve araştırma konusu olarak bu çalışmada ele alınan suzeni tekniği; 18. yy. ikinci yarısında Osmanlı Sarayı'nda uygulanan işleme teknikleri arasında yer almaktadır. Elde suzeni tekniğinin yapımında iğne veya tiğ kullanılır ve renkli iplikler ile desenin yüzeyi işlenerek doldurulması ile oluşturulur.

Bu çalışmada, Burdur ilinden elde edilen 55 adet ürün incelenmiş, fotoğrafları çekilerek belgelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda Burdur ilinde bulunan suzeni ürünlerin artma çevre, mendil, uçkur, dikilmemiş uçkur parçası, don, dikilmemiş don parçası, göynek, dikilmemiş göynek parçası ve yastıklar inceleme konusu olarak ele alınmıştır. Çalışmada bu örnekler teknik, desen, malzeme, kompozisyon gibi açılardan incelenerek değerlendirilmiş, görsel örneklerle tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, El Sanatları, Nakış, Suzeni, İlme, Kasnak İşi.

* Emekli Dr. Öğrt. Üyesi, HBV Üniversitesi, Sanat Tasarım Fakültesi, baykasoglunursel@gmail.com

** MEB. Burdur Çeltikçi, Çeltikçi Şehit Ali Yıldırım ÇPAL, aysegilik15@gmail.comOrcid: 0000-0002-5834-8857

BURDUR PROVINCE SUZENI (KNITTING - PULLEY WORK) PROCESSING

Abstract

Art is a medium of communication, it has a function for the future, so it is social content. There is a dynamic relationship with the artwork or between the artist and the cultural environment in which the artist lives. In addition, the emotion of the artist, the mind, and the intelligence are also influencing the work of art. Thus the work of art is closely related to the aesthetic solutions that the objective world reflects from people's subconscious. Art products, which often reflect the inner world of a person as a mirror, are important conductors that will shed light after centuries. The artistic products, which have important roles in transferring the cultures of the nations that lived in the past, such as written sources, to future generations, serve as a bridge between the past and the future. As a result, many art dances have emerged that make up fine arts, and crafts and trades have also been included in these art branches. Among the Turkish trades, the study of the Suzani technique, which was discussed in this study; 18. y.y. in the second half of the Ottoman Palace. A needle or crochet is used in the production of the Suzani technique and it is formed by filling the surface of the pattern with colored yarns. Fifty-five products obtained from the region were examined and their photographs were documented. As a result of the examination, it has been determined that the increase in the number of Suzani products in the province of Burdur is environment, environment, handkerchiefs, perforations, unstructured pieces, frosts, unglazed frosts, gauze, unglazed trunks and cushions. These examples have been examined and evaluated with technical examples, designs, materials, compositions and visual examples.

Keywords: Arts, Handicrafts, Embroidery, Suzani, Sliding, Pulley Work

GİRİŞ

Kültür insanoğlunun oluşturduğu bir olgudur. İnsanın düşsel, inançsal, duygusal etkinlikleri sonucunda oluşan yaratılar, kuşaktan kuşağa aktarılan değerlerden oluşmaktadır. Yani kültür, kültürel birikimin unutulmaması ve devamlılığı ile gelişmektedir. Kültürlenme ise insanoğlunun oluşturduğu kültürel birikimden, yetiştiği ortamda karşılaştığı bilinçli ve bilinçdışı öğrenmelerle gerçekleşir. Bireyler kültürü buldukları toplumun istek ve beklentilerine uyacak şekilde değiştirerek kültürlenme sürecine katkıda bulunurlar ve bu sürecin sonunda içinde buldukları toplumla bütünleşerek etkinlik kazanırlar (Fidan, 2012; Kuban, 1970; Şişman, 2006).

Kültür kavramı farklı gruplara ayrılabilir ancak bu grupları, devamlı olarak birbirleri ile etkileşim halinde olmaları nedeniyle kesin olarak ayırmak söz konusu değildir. Gruplar amaca göre; bireysel kültür, ulusal kültür, evrensel kültür veya maddi kültür, manevi kültür gibi ayrılabilir. Toplumun alt yapısı olan maddi kültür boyutunu maddi kültür araç ve birikimleri, üst yapısı olan manevi kültür boyutunu ise felsefe, bilim, ahlak, sanat, eğitim gibi konular oluşturmaktadır (Şişman, 2006).

Manevi kültürün ayrılmaz öğelerinden olan sanat, başlı başına bir olgudur. Sanat öznel değerler içermektedir yani insanların bilinçaltında oluşturdukları ve bilinci ile kavradıklarının çok fazla değişiklik içermesi, farklı şekillenmesi ve kabul görenlerin çeşitliliği kadar sonsuzluk içinde olması, sanatçılar tarafından sanatın ortak bir tanımının yapılmasını engellemektedir. En basit anlamda sanat, “Estetik endişelertayışanbiçimoluşturmaktır” (Şişman, 2006: 9). Ünlü sanat tarihçi Herbert Read (1960) de sanatın “Hoşa giden biçimler yaratma çabası.” olduğunu söylemektedir (Akt, Buyurgan, 2012: 2).

Sanat bir iletişim aracıdır, geleceğe yönelik işlevi vardır, bundan dolayı da toplumsal içeriklidir. Sanat yapısıyla ya da sanatçı ile sanatçının içinde yaşadığı kültürel ortam arasında dinamik bir ilişki vardır. Ayrıca sanatçının duygusu, düşüncesi, aklı da sanat yapısını etkilemektedir. Böylece sanat yapısı nesnel dünyanın, insanların bilinçaltından yansıttıkları estetik çözümlerle yakından ilişkilidir. İnsanın çoğu zaman iç dünyasını bir ayna gibi yansıtan sanat ürünleri, yüzyıllar sonrasına da ışık tutacak kadar

önemli iletkenlerdir. Yazılı kaynaklar gibi geçmişte yaşamış ulusların oluşturdukları kültürleri gelecek kuşaklara aktarmada önemli yere sahip olan sanat ürünleri, geçmiş ile gelecek arasında köprü görevi üstlenmektedir. Buna bağlı olarak güzel sanatları oluşturan pek çok sanat dalı ortaya çıkmış, bu sanat dalları içinde el sanatları ve işlemler de yer almıştır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012; Fidan, 2012; Kuban, 1970; Şişman, 2006).

Bu alan araştırmasına konu olan Burdur İli Suzeni İşlemeciliğine geçmeden önce kısaca Burdur ilini tanıtmak okuyucular için yararlı olacaktır. Burdur ili, Akdeniz Bölgesi'nde, Göller Yöresi'nde yer alır. Doğu ve güneyi Antalya, güneybatısı Muğla, batısı Denizli, kuzeyi Afyon ve Isparta illeri ile çevrili olup, Burdur'da kışlar soğuk, yazlar ise sıcak ve kurak geçmektedir. Yüzölçümü 6883 km² dir. Toplam 215 yerleşim yeribulunmaktadır.

Burdur'da el sanatları; halıcılık, bakırcılık, şekercilik, Burduralacası dokuma tezgahları, Antik Çağ seramikçiliği ve gül yağı ocakları etrafında toplanmaktadır. Halıcılık sanatı çok yaygın bir el sanatıdır. Tarımın kısıtlı yapılabildiği köylerde ve şehir merkezinin özellikle kırsal nüfusu barındıran eski yerleşim bölgelerinde hemen her evde dokuma tezgahı vardır. Genelde Isparta tipi diye tanınan halılar evlerde veya atölyelerde dokunur. Kilim dokumacılığı da Burdur'un köylerinde yüzyıllardır sürdürülen bir halk el sanatıdır. Elle eğirilerek ip haline getirilen yün ve kıl, kök boya ile boyanarak Türk motifleri ile bezenir. Dokumacılık (Burdur Alacası) Burdur'un eski bir halk el sanatıdır. 1950'li yıllara kadar özellikle şehir merkezinde birçok ailenin geçim kaynağını oluşturmuştur. Dastar (İbecik bezi) dokumacılığının geçmişi çok eskidir. Son derece ince iplikten dokunur. Ayrıca yörede hasır dokumacılığı, çul dokumacılığı, bakırcılık ve seramik sanatları yaygındır (BTSO, 2008; Çine, 1989). Çalışmanın konusu olan suzeni işlemeli ürünlere kırsal kesimlerde rastlanmıştır. Yerleşik yaşama geçerek ilçe veya köylerde bulunan yaşlı çobanların sandıklarından bu nadir ürünlere ulaşılmıştır.

Çeşitli kaynaklarda işlemler hakkında kumaş özelliğine göre işlemler, kompozisyon özelliğine göre işlemler, Türk nakışları ve yabancı nakışlar gibi farklı gruplandırmalar yapılmaktadır. Aslında Türk nakışları ve yabancı nakışlar gibi bir ayrıma gerek yoktur. Çünkü Türk nakışları Anadolu'nun bulunduğu sosyal ve kültürel çevreden etkilenerek gelişmiştir. Anadolu'nun Helen Kültürü, Hititler, Sümerler, Sasaniler, Bizans

İmparatorluğu gibi Anadolu ve Yakın Doğu'da yaşamış eski uygarlıkların etkileri, Orta Asya ve Uzak Doğu'dan gelen (Kavimler Göçü) halkların etkileri, Sasani, İlhanlı, Karakoyunlu ve Akkoyunlu gibi Yakın Doğu'da hüküm sürmüş devletlerin etkileri, iklim, doğa koşulları ve yöre halkının sosyo-ekonomik düzeyleri gibi etkenler Anadolu'da işlemeciliğin gelişmesini ve en üst seviyeye ulaşmasını sağlamıştır (Barışta, 1995; Baykasoğlu,1994).

Suzeni tekniği de bu etkiler ışığında Anadolu'da işlenmiştir. Bazı kaynaklar Uygur kalıntılarında rastlanankumaş ve keçe parçalarında işleme örneklerinin bulunduğu ve tığ zinciri tekniğine rastlanıldığını yazmaktadır. Nuh'un kızının da tığ zinciri tekniğini kullandığı rivayetlerden biridir (Barışta, 1995; Korkusuz,1980).

Suzeni adı verilen bu işleme türünün "İğne İsa'nın iğnesi, İsa'nın göğe yükselirken güneşin halesinden daha yükseğe çıkmaması için göğsünde bulunan iğne" anlamına gelmesi bu iğnenin bazı Müslümanlarca Hristiyanlara verildiğini göstermektedir. Bir açıdan Türkistan'da ilme adı verilen ve yaygın uygulanan bu iğnenin elimize geçen 18 ve 19. yy'lardan örnekleri, bu dönemde yoğunlaşan Rus savaşları kanalı ile bu işleme türünün saraya girmiş olabileceğini düşündürmektedir (Baykasoğlu 1994:10).

Suzeni tekniğinin ülkemizde nasıl işlemeye başlandığı bilinmemekle birlikte Osmanlı imparatorluğunda 18. yy'ın ikinci yarısından itibaren renk tonlamalarının yapılabilmesi ve başka işleme teknikleri ile birlikte kullanılabilmesinden dolayı uygulanmaya başlandığı düşünülmektedir (Barışta,1988; 1997; Baykasoğlu, 1994; Korkusuz,1980).

19.yy'da suzeni yapan makine bulunmuş ve teknik makinede daha seri şekilde işleme alanları bulmuştur. Cumhuriyet devriminden sonra halk makinede yapılan işlemlerin hızlı olması nedeni ile makinede suzeni tekniğini uygulamıştır. Elde suzeni tekniği kırsal kesimlerde ve bu tekniğe değer veren sanatseverlerin çalışmalarında kalmıştır (Barışta, 1995; Baykasoğlu, 1994; Korkusuz, 1980; Köklü, 2002).

Suzeni tekniği, işleme ipliğinin ucu kapalı ipliklerin içinden geçirilerek yapılması ile işlenir. Yüzey zincir görünümündedir. Kumaşın tersi ise makine dikişi görünümündedir. İşlenecek desenin genelde yuvarlak hatlı olmasına dikkat edilir. Çünkü köşeli desenlerde işlemede ilmenin desenin yüzeyinden yürütülmesinden dolayı köşeli alanlarda dönüş yapılmasında

zincir tekniği görünmez. Bu durum işlemeyi olumsuz etkiler. Tekniği muntazam bir şekilde uygulamak için ya yuvarlak hatlı desenler seçilmeli ya da köşelerden birinde tekniğin sonlandırılıp diğer ucunda tekniğe yeniden başlanmalıdır (Baykasoğlu, 1994; Korkusuz, 1980). Elde yapılan suzenide iplik değiştirmek kolay olduğu için çok renk ve tonlarını kullanmak mümkündür (Baykasoğlu, 1990: 17). Suzeni tekniğinde iç içe geçmiş zincirlerle desenin içi tamamen doldurulur. Ancak desenin bazı kısımlarında birkaç sıra yapılarak da işlenebilir.

Fotoğraf No:1

(Nursel BAYKASOĞLU arşivinden örnek çalışma)

Suzeni tekniğinde kumaş olarak, düz yüzeyli sık dokunuşlu kumaşlar(saten, ipek, yerli dokumalar ve kaşe gibi) tercih edilmelidir. İşlemede iplik olarak, kumaşın özelliğine uygun çamaşır ipeği, kotan ve moline en çok tercih edilen iplikler olmuştur. Ancak günümüzde çok ince kumaşlar üzerine yün iplik kullanarak tığ ile çalışılmış çok güzel ürünlere de rastlamak mümkündür. Elde suzeni tekniğinin uygulamasında iğne kullanılabildiği gibi, diğer nakışlardan farklı olarak tığ aracı da kullanılabilmektedir. Eskiden suzeninin tığ ile yapımında, kumaşın yüzeyinde ilmelerin yani zincirlerin sıralanmış hali görünümü vermesinden dolayı bazı yörelerde ilme tekniği olarak tanınmaktadır. Kasnağa gerilerek yapılmasından dolayı bazı yörelerde de Kasnak işi olarak bilinmektedir (Barışta, 1997; Baykasoğlu, 1994; Develioğlu, 2010; Korkusuz,1980).

Fotoğraf No:2

(Nursel BAYKASOĞLU arşivinden örnek çalışma)

Tanımlar

Artma Çevre: Düğün, bayram, sünnet törenleri gibi özel günlerde evleri süsleme amaçlı çalışılmış ürünlerdir. İşlemeler dikdörtgen formdaki kumaşın iki kısa kenarına işlenir. Bir tarafta kumaşın yüzüne, diğer tarafta kumaşın tersine işlenmiştir. Çevre katlandığı zaman üst üste desen oluşturarak zengin bir sergileme görüntüsü vermek amaçlanmıştır.

Çevre: Hediye olarak verilen mendil çeşididir. Günlük kullanılan mendillerden biraz daha büyüktür. Renkleri genellikle beyaz ve kremdir. Kenarları çeviren ince bordüre ve köşelere işleme yapılır. İşlemede, görülen tüm teknikler uygulanır (Berker, 1981: 23). Kenar süslemesinde pul ile firkete oyası kullanılanlar, yörede eskiden düğünde damadın boynuna üçgen biçimde takılarak kullanılan, daha sonra da giriş kapısı karşısına asılan ürünlerdir.

Göynek: Yakasız uzun kollu gömlek, bir tür içe giyilen çamaşırdır. Erkek ve kadın iç giyimi için oluşturulur. İpekli, pamuklu ve keten dokumaların yanı sıra karışık iplikle dokunmuş türleri de vardır (Barışta, 1999: 211).

Uçkur: Şalvar üzerine bağlanan ince, uzun kuşaktır. İki ucu çeşitli teknikte işlemelerle süslüdür. Yörede düğünden sonra kırk gün damat beline takar, bu sayede yeni evli olduğu bilinirmiş.

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf No:3

Nazlı KILIÇ'a ait Artma Çevre

Fotoğraf No:4

Nazlı KILIÇ'a ait Çevre

Fotoğraf No:5

Nazlı KILIÇ'a ait Uçkur

Fotoğraf No:6

Nazlı KILIÇ'a ait Uçkur

Fotoğraf No:7

Nazlı KILIÇ'a ait Uçkur

Fotoğraf No:8

Nazlı KILIÇ'a ait Mendil

Fotoğraf No:9

Fadime TOPAY'a ait Artma evre
Artma evre

Fotoğraf No:10

Ümmüğsüm AKDAŞ'a ait

Fotoğraf No:11

Ummuhan KARA'ya ait Artma evre
Artmaçevre

Fotoğraf No:12

Ummuhan KARA'ya ait

Fotoğraf No:13

Ummuhan KARA'ya ait Artma evre

Fotoğraf No:14

Şerife SÜME'ye ait Artma Çevre

Fotoğraf No:15

Şerife SÜME'ye ait Artma Çevre

FotoğrafNo:16

Güllü ÜNAL'a ait ArtmaÇevre

FotoğrafNo:17

Havva BİTİR'e ait ArtmaÇevre

FotoğrafNo:18

Binnur CEYLAN'a ait Artma Çevre

FotoğrafNo:19

Gülsüm DİLEK'e ait Artma

Çevre

Fotoğraf No:20

Fotoğraf No:21

Suna NAZ'a ait Artma evre Hanife ÜNAL'a ait Artma evre

Fotoğraf No:22

Şerife ÇELİK'e ait Artma evre

Fotoğraf No:23

Şerife ÇELİK'e ait Artma evre

Fotoğraf No:24

Emine YILMAZ'a ait Artma evre

Fotoğraf No:25

Emine YILMAZ'a ait Artma evre

Fotoğraf No:26

Mümine TULUM'a ait Artma Çevre

Fotoğraf No:27

Halime SOYLU'a ait Artma Çevre

Fotoğraf No:28

Makbule ŞENER'e ait Artma Çevre

Fotoğraf No:29

Gülsüm TUTUM'a ait Artma Çevre

FotoğrafNo:30

Güllü MUTLU'ya ait Artma Çevre

FotoğrafNo:31

AşadınTOPAY'a ait Artma Çevre

FotoğrafNo:32

Ayşe AKTAŞ'a ait Artma Çevre

FotoğrafNo:33

Sevim SÜME'ye ait Artma Çevre

Fotoğraf No:34

Şerife ÜTÜCÜ'ye ait Artma Çevre

Fotoğraf No:35

Şerife ÜTÜCÜ'ye ait Artma Çevre

Fotoğraf No:36

Merem AKAY'a ait Artma Çevre

Fotoğraf No:37

Merem AKAY'a ait Artma Çevre

FotoğrafNo:38

Ayşe KONU'ya ait Artma Çevre

FotoğrafNo:39

Ayşe SEVEN'e ait Artma Çevre

FotoğrafNo:40

Hatma SÜLDÜR'e ait Artma Çevre

FotoğrafNo:41

Kadın OKTAY'a ait Çevre

FotoğrafNo:42

Zübpek VARKAL'a ait Artma Çevre

FotoğrafNo:43

Zübpek VARKAL'a ait Dikilmemiş
Don Parçası

Fotoğraf No:44

Hanım İNAL'a ait Çevre

Fotoğraf No:45

Fadime ACAR'a ait Çevre

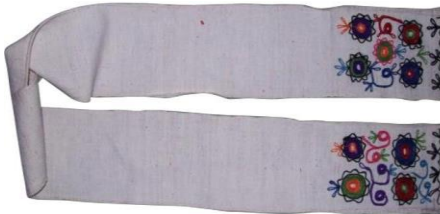
Fotoğraf No:46

MeremEROĞLU'na ait Çevre

Fotoğraf No:47

Fatma YILMAZ'a ait Uçkur

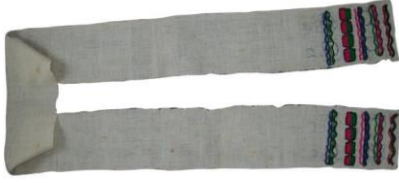
Fotoğraf No:48

HavvanaKAPLAN'a ait Uçkur

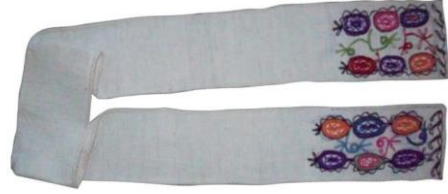
Fotoğraf No:49

HavvanaKAPLAN'a ait Uçkur

Fotoğraf No:50

Fatma UYSAL'a ait uçkur

Fotoğraf No:51

Rahime ÖĞÜTÇÜ'ye ait Uçkur

Fotoğraf No:52

Haccana AKINCI'ya ait Uçkur

Fotoğraf No:53

Hava NANEÇİ'ye ait Dikilmemiş Don Parçası

Fotoğraf No:54

Fatma Talay'a ait Don

Fotoğraf No:55

Raziye YİĞİT'e ait Göynek

Sonuç olarak, Burdur ilinde saptanan 55 adet üründen 37 adedi arta çevre, 5 adedi çevre, 7 adedi uçkur, 1 adedi dikilmemiş uçkur parçası, 1 adedi mendil, 1 adedi don, 2 adedi dikilmemiş don parçası, 1 adedi göynekten oluşmuştur. Ürünlerin tamamının işleminde araç olarak tığ kullanılmıştır. İşlemlerde genellikle çoklu renk kullanılmış ancak tek renkle çalışılan örneklerle de rastlanmıştır (Fotoğraf No:52-53- 54). Boyutlar ise ürün türüne göre değişiklik göstermektedir. En uzun örnek 12x195 cm boyutlarındaki uçkur en kısa örnek ise 18x23cm boyutlarındaki mendildir. Kenar temizlemede firkete oyası, makine dikişi, elde baskı dikişi, tığ oyası, tığ danteli tekniklerinden yararlanılmıştır. Ürünlerin tamamında pamuklu el dokuması kumaş kullanılmıştır. Ürünlerin tamamında zemin kumaşı doğal renkte kullanılmıştır. Suzeni tekniği ile işlenmiş ürünlerde bezeme konusu olarak bitkisel bezeme,geometrik bezeme, hayvansal bezeme ve nesneli bezemelerden yararlanılmıştır. Ürünlerin çoğunluğu bir merkeze yönlendirilmiş ve bağlantılı sıralamalı kompozisyonlardan oluşturulmuştur.

KAYNAKLAR

- Akbil, F. (1970). Türk El Sanatları. İstanbul: Akademi Yayınları.
- Barişta, Ö. (1995). Türk İşleme Sanatı Tarihi.(2. Baskı). Ankara: Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi Yayını.
- Barişta, Ö. (1998). Türk El Sanatları. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Baykasoğlu, N. (1994). Suzeni (İlme-Kasnak İşi). Ankara: G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi.
- Buyurgan, S.ve Buyurgan, U.(2012). Sanat Eğitimi ve Öğretimi. (3.Baskı.). Ankara:Pegem Akademi.
- Develioğlu, Y. (2010). Uluslar Arası Türkiye ve Dünya Gündeminde Şanlıurfa Sempozyumu. Şanlıurfa: Kurtuluş Matbaası.
- Fidan, N(2012). Okulda Öğrenme ve Öğretme. (3.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Güner, S. (2005). Bilgisayar destekli nakış tasarımında yaygın olarak kullanılan programlar ve Accurate
- 4 nakış desen sistemi için öğretim programı önerisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Korkusuz, S. (1980).Nakış. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Köklü, H. (2002). El İşlemleri. Ankara: Ya-pa Yayınları.
- Kuban, D. (1970). Türkiye Sanatı Tarihi. (3.Baskı). İstanbul: Gerçek yayınevi.
- Onuk, T. (2005). Osmanlıdan Günümüze Oyalar. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Şişman, A.(2006). Sanata ve Sanat Kavramına Giriş. İstanbul:YazYayınları.Gelişen Burdur. (2008). Burdur: Burak Basın YayınSan.Tic.Ltd.Şt.2008(BTSO)